

משרד התנועה והתרבות - המחלקה לתרבות ותרנית

עלון הדרכה להוראת פרשת השבוע

ע"פ הגליונות של נחמה ליבוביץ

עקב (תשל"א)

פרק י' פסוק כ'

בכל הגליון הזה התרכזנו בהבנת פסוק אחד בלבד.

פעמיים חזר פסוק זה בחומש דברים ב' י"ג ובמקומנו והפעם בתוספת של וכו' "הדבק".

שם הקשרים בין הפסוק הזה לבין הפסוקים הקודמים לו והבאים אחריו ברורים. אסור

שכחת ה' - לעומת זה את ה' אלוקיך תירא ואותו תעבד ובשמו" תשבע - ושוב אסור

הליכה אחרי אלוהים אחרים מאלוהי הארץ - וכל זה בתוך ההתראה הכללית שבואם לארץ

והשתחוותם בה לא תביאם ללכת אחרי אלוהי הארץ.

במקומנו קשה להבין את ההקשר. אחרי ספור חטאי העם במדבר, אחרי ההדגמה של

קשיית עורף ט' א' - י' א פותח משה שוב באזהרה ובדרישה "ליראה את ה' ואם ענותנותו"

(י"ב-י"ג) אחרי זה באים פסוקים המזכירים את גדולתו של ה' ואת ענותנותו (י"ד-י"ח)

וכמסקנה מזה הפסוקים המזכירים לאדם את חובותיו: יראת ה' עבודת ה' ואהבת ה' (י"ב-כ)

כ"א : י"א א'.

פסוקנו כולל ארבעה צווים - האם הם 4 משפטים ראשיים מקובלים ומקבילים או יש

לפנינו שלשה משפטי תנאי משועבדים במשפט נטפל למשפט הראשי ובשמו תשבע? (שאלה

א 1) את כל חומדת השבועה בשם ה' אפילו לדבר אמת הסביר הסבר ציורי ולזה אותו

בתוכחות חריפות האבן עזרא בפרושו לפרשת יתרו ושלישי שבין עשרת הדברות ואלה

דבריו:

ד"ה לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא כי לא ינקה...

... והנה טעם לזכור ה' בפרושו: כאשר הוא, השם, אמת, וכן יהיה דברו אמת

והנה אם לא יקיים דברו כאלו מכחיש את השם. ומנהג אנשי מצרים עד היום,

אם ישבע אדם בראש המלך ולא יקיים את דברו הוא בן מות. ואלו נתן כופר

משקלו זהב - לא יחיה, בעבור כי הוא בוזת את המלך בפרהסיא. אם כן למלך

בשר ודם, כמה אלף אלפי פעמים חייב אדם להשמר שלא תכשילהו לשונו, לתת

את פיו לחטא את בשרו לזכרו לשוא.

והנה ראינו בעבור שנשבעו בני ישראל על דבר פלגש בגבעה מצאנו שנהרגו

העוברים על השבועה וכן אנשי יבש גלעד אנשים נשלים וטף. וגם ראינו שבקש

שאל להרוג את יונתן בנו והוא לא שמע את השבועה (שמואל א' י"ד כ"ז).

וראינו שהביא השם רעב לארץ בעבור שאול וביתו שעברו על שבועת הנשיאים

שנשבעו לגבעונים (יהושע ט') וכאשר נהרגו בית הדמים או "ויעתר ה' לארץ"

(שמואל ב' כ"א י"ד).

והכלל: לא מצאנו בעשרת הדברות שכר טוב רק בכבוד אב ואם, ולא עונש

מפורש רק בע' ז ובנשיאות השם לשוא. ורבים חושבים, כי הנושא השם לשוא

לא עבר עברה גדולה - ואני אראה להם, כי היא קשה מכל הלאווין הבאים

אחריו, כי הרוצח והנואף שהם עברות קשות לא יוכל כל עת לרצוח ולנאוף, כי

יפחד, ואשר הרגיל עצמו להשבע לשוא ישבע ביום אחד שבועות אין מספר, וכל

כך הוא רגיל בעביהה הזאת שלא ידע שנשבע. ואם אתה תוכיחנו - "למה נשבעת

עלך?"

או ישבע שלא נשבע מרוב רגילותו בה, כי לפני כל דבור שידברו יקדימו שבועה, והוא להם לשון צחות.

ואילו לא היה בישראל רק זאת העבירה לבדה תספיק להאריך הגלות ולהוסיף מכה על מכותינו. ואני אראה שגוענס: כי הרוצח אם רצח אויבו, מלא תאותו בנקמתו, גם הנואף כן לפי שעתו, והגונב מצא הנאות לצרכו, ועד שקר להתנצות או להתנקם והנה הנשבע לשקר בכל עת שאין עליו שבועה, הוא מחלל שם שמים בפרהסיא בלא הנאה שיש לו.

ולאחר זה יובנו יותר דברי חז"ל במדרש תנחומא הרוצים להרשות שבועה בשם רק למי שכל חייו מעידים על דבקותו בשם. ואם אינו כן - הרי ששמושו בשם ה' כערב לאמתות דברו אינה אלא חלול שמו.

לשאלה ב יש להסביר את החשיבות החנוכית הגדולה שמיחס בעל ספר החנוך בהרכה מקומות בספרו לכח ההשפעה של עשית מעשה או דבור הפה על אופיו של האדם העושה או המדבר: " לפי שהאדם מעורר מחשבותיו ומצייר בלבו האמת בכח דברי פיו" ועיין גליון כי-תבוא תשי"ז (דבריו בטעם מקרא בכורים) ועיין גליון כי-תבוא תשס"ו (דבריו בטעם ודוי מעשר) שאלה ג ו ד יפות הן לחוג מחקדם. שאלה ג כולה עוסקת בצר הפורמלי, ואלו ד בצד הרעיוני.

לשאלה ד 2 נביא בזה את דברי הכתב וההקבלה אשר על פיהם יובנו יותר דברי הרמב"ן:

הכתב והקבלה: ד"ה ובו תדבק ובשמו חשבע: על דרך הפשט ענין ו"בשמו חשבע" להורות על גודל וחוזק הדבקות, שיהיה הנפש קשורה כל כך בו ית' כאלו נשבעת לו, שלא תפרוש לעולם מלעיין ומלהרהר בגודל אלוהותו(איהם צוגע שווערען זיין), כשני רעים האהובים מאד זה לזה ונשבעו יחד שלא תופר ברית אהבתם לעולם.

נחמה ליבוביץ